

De första moderata kvinnorna i Bollnäs

MARGARETA-PEDERSEN EKSTRÖM och SOLVEIG ZINGMARK

I början av 1900-talet var det som nu utgör Bollnäs tre olika kommuner. *Bollnäs* var en gammal handelsort som 1906 fick rättigheter som köping. Byarna Hamre och Björktjärna med delar av Heden bildade ett municipalsamhälle med namnet *Björkhamre* 1919 och fick status som köping 1923. I köpingar och municipalsamhällen valdes fullmäktige som i städerna. Båda dessa tätorter omgavs av *Bollnäs landskommun*. I Bollnäs landskommun infördes kommunalfullmäktige 1918.

Bollnäs blev stad först 1942, då de båda närliggande köpingarna Bollnäs och Björkhamre slogs samman och fick stadsrättigheter. Initiativ för en sammanslagning hade förekommit sedan 1920, men först sedan båda köpingarna 1937 lämnat in en gemensam ansökan blev det allvar med stadsbildandet.

Bollnäs var den äldre tätorten och handelsorten medan Björkhamre var industrisamhället uppbyggt kring järnvägsverkstäderna. I Björkhamre kom det politiska livet att domineras av socialdemokrater och kommunister. I Bollnäs köping dominerade de konservativa och de liberala. Kronofogden Emil von Schultz, som tillhörde Allmänna Valmansförbundet, AVF, hade varit aktiv politiker sedan 1890-talet först i Bollnäs fram till 1911, då han flyttade från köpingen. Han blev ordförande i dåvarande kommunalstämman 1913 i Bollnäs landskommun och från 1918 fullmäktiges ordförande. Vid det första fullmäktigevalet i landskommunen invaldes hans hustru, Sigrid von Schultz också på AVF:s lista och blev där den första kvinnliga fullmäktigeledamoten. Hennes tid där blev kort eftersom familjen flyttade från orten redan efter ett år.

Sigrid von Schultz (1872–1948)

Sigrid von Schultz föddes i Visby. Fadern, Laurentius Petter Leonard Wedin var bryggare i Visby, gift med Olivia Mathilda Eugenia. Åren 1868–1889 föddes nio barn i familjen. Sigrid var trea i ordningen efter två bröder. Sigrid gifte sig med ovan nämnde Emil von Schultz.

Hon invaldes som första och enda kvinna i Bollnäs landskommuns fullmäktige 1918.

Vid ett tillfälle framträder Sigrid von Schultz i protokollen, som reservant mot avslag för utminuterung av rusdrycker. Ansökan hade inlämnats av AB Göteborgssystemet i Bollnäs. Det så kallade Göteborgssystemet hade till inriktning att driva utskänkning utan privat vinstsyfte. I stället skulle eventuell vinst gå till allmänna inrättningar, såsom värmestugor, badinrättningar, folkbibliotek m.m. Bolaget skulle överta och övervaka all minuthandel och utskänkning av rusdrycker. Nykterhetsnämndens avstyrkande blev också fullmäktiges beslut och mot detta reserverade sig Sigrid von Schultz.

Vanligen var kvinnorna i fullmäktige denna tid oavsett partitillhörighet starka motståndare till utskänkning och utminuterung av alkohol, men Sigrid von Schultz var uppenbarligen ett undantag. Kanske hade det betydelse att hennes far hade en bryggerinäring.

Sigrid von Schultz avled 1948, folkbokförd i Oscars församling i Stockholm. Maken var död tidigare och det finns inga uppgifter om några barn.

Astrid Gröning (1878–1962)

Astrid Gröning var född i Sidensjö i Ångermanland, Västernorrlands län, äldsta dotter till kronolänsman Erik Starrin och hans hustru Vilhelmina Lovisa Christie. Hon hade två yngre systrar och gifte sig i unga år med den 17 år äldre juristen Gustaf Gröning från Norberg i Västmanland. De flyttade till Bollnäs 1906, då han fick tjänst som häradsförvaltare och domare vid Bollnäs domsaga. De fick tre barn, två söner och en dotter. Båda sönerna gick bort i unga år, vilket tog Astrid mycket hårt. Dottern gifte sig i slutet av 1920-talet med borgmästaren i Arboga, dit hon då flyttade.

Första tiden bodde familjen Gröning på olika ställen i Björkhamre och i Bollnäs landskommun. 1919 blev Astrid Gröning Bollnäs landskommuns ledamot av den med de två köpingarna gemensamma livsmedelsnämnden.

Hon var ledamot i Björkhamre kommunalfullmäktige (1920–1922) och

Astrid Gröning.

därefter i Bollnäs landskommuns kommunalnämnd under åren 1922–1923. Familjen hade då uppfört ett hus i området Heden, en tvåvåningsvilla som ännu kallas för Domargården.

Astrid Gröning engagerade sig i olika slags samhällsfrågor. Hon var ledamot i AVF:s överstyrelse, Centrala Kvinnorådet och styrelsen för Högersnäs Kvinnliga Medborgarskola. Hon deltog i styrelsen för det Steinmetzska barnhemmet, föreningen Majblomman, Bollnäs tingssjukhus och som stiftare och ordförande i Svenska Rödakors-kretsen i Bollnäs. 1943 blev hon, 65 år gammal, Bollnäs domsagas första kvinnliga nämndeman. Hon dog i Bollnäs 1962, 83 år gammal efter att ha varit änka i 21 år.

Fortfarande finns det personer som minns Astrid Gröning från hennes aktiva tid. Carl-Adolf Murray har berättat hur han kom till Bollnäs/Arbrå församlingar som präst 1941. Då han inte hade någon annanstans att bo, hyrde han rum hos Astrid Gröning i Domargården, där han bodde under sina två år i Bollnäs. ”Astrid Gröning var en förtjusande kvinna och hon engagerade sig mycket i olika typer av samhällsfrågor. Hon var mycket generös och hjälpte ofta dem som hade det sämre ställt”.

Bollnäs Moderata Kvinnoklubb

Sigrid von Schultz hade varit med om att starta Bollnäs Moderata Kvinnoklubb 1915. AVF hade 1913 öppnats för kvinnliga medlemmar och parti-ledningen gjorde stora ansträngningar för att kvinnorna skulle enrolleras i partiets kvinnoklubb och inte i det fristående SMK. Initiativtagarna var förutom Sigrid von Schultz, fruarna Astrid Gröning och Greta Segersteen. Greta Segersteen var den fungerande ordföranden vid det konstituerande mötet. 103 kvinnor hade då anmält sig till kvinnoklubben, som var en kvinnoorganisation inom AVF.

Den nya styrelsen bestod av Sigrid von Schultz ordförande, Astrid Gröning vice ordförande, Greta Segersteen, sekreterare samt 4 övriga ledamöter.

Greta Segersteen hette som ogift Benedictsson. Hennes far var son till postmästaren Benedictsson, som var änkeman med fem barn, då han gifte sig med Victoria Benedictsson. Victoria Benedictsson, som skrev under

pseudonymen Ernst Ahlgren, är mest känd för sina romaner *Pengar* och *Fru Marianne*. Romanerna behandlar frågor i 1880-talets samhällsdebatt om kvinnans frigörelse, könsrollerna och äktenskapet. Victoria Benedictsson betraktas i dag som en av våra mest betydelsefulla 1880-talsförfattare och hennes böcker kommer fortfarande ut i nya upplagor. Victoria Benedictsson hade ett mycket gott förhållande till sina styvbarn och deras familjer. Hon dog 1888, trettioåtta år gammal. Greta Segersteen överlämnade senare Victoria Benedictssons brev till Lunds universitetsbibliotek.

Vid starten av Bollnäs Moderata Kvinnoklubb talade Edith Kindvall över ämnet ”Kvinnors hållning till den politiska verksamheten”. Klubben var under sina första år mycket aktiv i Hälsingland. En konferens arrangerades i december där kvinnor från Bollnäs, Söderhamn, Hudiksvall och Gävle deltog. Sigrid von Schultz, och Greta Segersteen höll föredrag och från AVF:s riksorganisation deltog ombudsmannen Birger Petersson och Edith Kindvall.

Edith Kindvall hade tidigare varit verksam inom den fristående organisationen Sveriges Moderata Kvinnoförbund (SMKF), men blev från 1915 en mycket aktiv föreningsbildare för AVF, anställd av partiet. Hon var välkänd i länet, tidigare lärare och fotograf, bosatt i Storvik i Gästrikland. Hon var i början av 1900-talet ordförande i Storsviks Förening för Kvinnors Politiska Rösträtt och dessutom medlem av Landsföreningens centralstyrelse. Hon hade medverkat vid grundande av rösträttsföreningar och var föreläsare på skilda håll framför allt i Gästrikland, Hälsingland och Dalarna.

Edith Kindvall organiserade under sina första fem år för AVF mer än femtio kvinnoföreningar spridda över landet. Hon fick tillgång till Allmänna Valmansförbundets nystartade tidning AVF:s Månadsblad, där hon var en flitig skribent. Tidningen med Edith Kindvalls spalter blev en länk till alla de föreningar som startades.

1918 och 1919 återfinns Sigrid von Schultz i AVF:s partistyreelse som en av kvinnorepresentanterna. 1919 ingick hon som ledamot i partiets verkställande utskott. Inför valet 1919 finns hon med i Moderata Partiets Kvinnokommitté, där kvinnor såväl från SMKF som från AVF:s kvinnoklubbar samverkade i valarbetet. Efter valet fortsatte samarbetet och ett förslag till samgående mellan de två organisationerna utarbetades. Sigrid von Schultz var en av de drivande för ett samgående. Något samgående kom inte till stånd, i stället tillkom AVF:s Centrala Kvinnoråd, CK, för kvinnor i partiet. Sigrid von Schultz ingick i dess första styrelse med Astrid Gröning, Bollnäs som ersättare.

Det nämndes tidigare hur Anna Sundbom från Gävle lade fram förslag om samgående mellan SMKF och AVF:s kvinnoklubbar. Av allt att döma var Gästrikland-Hälsingland en arena där de båda organisationerna tidigt konkurrerade med varandra. Vi kan också se hur de olika föreningarna drog till sig stora skaror av medlemmar och att båda rekryterade valbara kandidater till fullmäktigeförsamlingarna. Kanske har de båda organisationerna stimulerat varandra och hittat fungerande samarbetsformer med partiet på grund av konkurrensen sinsemellan i Gävleborgs län.

KÄLLOR

Otryckta källor

Bollnäs kommuns arkiv:

Björkhamre Municipalfullmäktigeprotokoll 1920–1922

Bollnäs landskommuns arkiv:

Kommunalfullmäktigeprotokoll 1918–1921 (A:1)

Arkiv Gävleborg, Gävle:

Moderaterna Bollnäs, Protokoll 1915 samt årsberättelse 1916 (Arkiv A1)

Intervju

Telefonintervju 2008-07-26 med Carl-Adolf Murray, Gästrike - Hammarby

Internet

Tidningen Ljusnan 2007-08-17 article= 17158 Ny epok väntar Domargården.

www.bollnas.se = kommunhistoria

Sveriges släktforskarförbund&DIGDATA;

Sveriges befolkning 1890: Starrin, Wedin, Benedictsson

Sveriges dödbok 1947-2006: von Schultz, Gröning

Blå boken 1933

Litteratur

Nicklasson, Stina: *Högerns kvinnor. Problem och resurs för Allmänna Valmansförbundet.*

Uppsala 1992